ורחץ בקרונה של צפורי בשבעה עשר בתמוז ובקש לעקור תשעה באב ולא הודו לו אמר לפניו רבי אבא בר זבדא רבי לא כך היה מעשה אלא תשעה באב שחל להיות בשבת הוה ודחינוהו לאחר השבת ואמר רבי הואיל ונדחה ידחה ולא הודו חכמים קרי עליה טובים השנים מן האחד ורבי היכי נטע נטיעה בפורים והתני רב יוסף שמחה ומשתה וי״ט שמחה מלמד שאסורים בהספד משתה מלמד שאסור בתענית ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה אלא רבי בר ארביסר הוה וכי נטע בחמיסר נטע איני והא רבי בטבריא הוה וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון הואי אלא רבי בר חמיסר הוה וכי נטע בארביסר הוה ומי פשיטא ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון והא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא לחזקיה מספקא ליה לרבי פשיטא ליה וכי פשיטא ליה מי שרי והכתיב במגילת תענית את יום ארבעה עשר ואת יום חמשה עשר יומי פוריא אינון דלא למספד בהון ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה ואת של זה בזה הני מילי בהספד ובתענית אבל מלאכה יום אחד ותו לא איני והא רב חזייה לההוא גברא דהוה קא שדי כיתנא בפוריא ולטייה ולא צמח כיתניה התם בר יומא הוה רבה בריה דרבא אמר אפי׳ תימא ביומיה הספד ותענית קבילו עלייהו מלאכה לא קבילו עלייהו דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ואילו יום טוב לא כתיב ואלא רב מ״ט לטייה להוא גברא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור הוה ובאתריה דרבי לא נהוג ואיבעית אימא לעולם נהוג ורבי נטיעה של שמחה נטע כדתנן עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ומתן בבנין ובנטיעה באירוסין ובנישואין ותנא עלה בנין של שמחה נטיעה של שמחה איזהו בנין של שמחה זה הבונה בית חתנות לבנו איזו היא נטיעה של שמחה זה הנוטע אבורנקי של מלכים גופא חזקיה קרי בטבריא בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא ומי מספקא ליה מלתא דטבריא והכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקיימא לן רקת זו טבריא היינו טעמא דמספקא ליה משום דחד גיסא שורא דימא הות אי הכי אמאי מספקא ליה ודאי לאו חומה היא דתניא אשר לו חומה ולא שור איגר סביב פרט לטבריא שימה חומתה לענין בתי ערי חומה לא מספקא ליה כי קא מספקא ליה לענין מקרא מגילה מאי פרזים ומאי מוקפין דכתיבי גבי מקרא מגילה משום דהני מיגלו והני לא מיגלו והא נמי מיגליא או דלמא משום דהני מיגנו והני לא מיגנו והא נמי מיגניא משום הכי מספקא ליה רב אסי קרי מגילה בהוצל בארביסר ובחמיסר מספקא ליה אי מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא אי לא איכא דאמר אמר רב אסי האי הוצל דבית בנימין מוקפת חומה מימות יהושע היא אמר רבי יוחנן כי הוינא טליא אמינא מלתא דשאילנא לסבייא

ואישתכח

בקרונה של צפורי. ביום השוק בפרהסיא בשעת הילוך קרונות: **ולא הודו לו.** מתשעה באב: **אמר לפניו.** [לפני] ר׳ אלעזר: **לא כך היה.** לא ביקש לעקור לגמרי אלא אותה שנה בלבד: **טובים השנים.** אילו לא שמעתי (ב) הייתי טועה בדבר עכשיו טוב לי שלימדתני האמת: **בר ארביסר הוה.** לא היתה (ג) מן המוקפין: **וטבריא מוקפת חומה מימות יהושע.** לקמן ילפינן מקרא: **וכי פשיטא ליה.** שהיה מבני חמיסר מי שרי בארביסר במלאכה: **לא נצרכא.** במגילת תענית שהרי כבר כתובין במגלת אסתר שאסור בהספד ותענית אלא לאסור כו׳: **שדי כיתנא.** זורע פשתן: **בר יומיה הוה.** שקראו בו בני עירו: **אפילו תימא בר יומיה הוה** גרסי׳. רבי שנטע נטיעה ביום שקראו בו נטע ודקא קשיא לך יום טוב שאסור בעשיית מלאכה ההוא קרא דכתיב שמחה ומשתה ויום טוב כתיב מעיקרא קודם קבלה אבל בשעת קבלה לא קיבלו עליהן אלא שמחה ומשתה לאוסרן בהספד ותענית אבל י״ט לא קיבלו עליהן: **ובאתריה דרבי לא נהוג** גרסינן. במקומו של רבי לא נהגו איסור בדבר: **נטיעה של שמחה.** דכיון דפורים יום שמחה הוא מותר לנטוע נטיעה של שמחה: **כדתנן עברו אלו.** י״ג תעניות שב״ד מתענין על הגשמים: **ולא נענו.** מן השמים: **ממעטין.** בנטיעה ובבנין: **ותנא (ד) נטיעה נטיעה של שמחה.** בנין האמור כאן שאסורין בבנין של שמחה שנוהגין עצמן כנזופין וכאבלים: **ונטיעה.** האמורה כאן נטיעה של שמחה כגון אבורנקי אילן שאילו נאה כגון אילן שכופפין אותו על גבי כלונסות ויתידות והמלכים אוכלין תחתיו בימות החמה ומתעדנין בה במיני שמחות ובנין בית חתנות לבנו כשמשיא אשה לבנו הראשון היה בונה לו בית ועושה לו חופה בתוכו. אלמא איכא נטיעה של שמחה: **וערי מבצר הצדים וגו׳.** בספר יהושע (יט) בנחלת נפתלי וקיימא לן לקמן דרקת זו טבריא וקרי ליה ערי מבצר אלמא מוקפת חומה הואי: **דחד גיסא שורא דימא הויא.** אין לה חומה מצד אחד אלא הים חומתה ומספקא ליה אי חשיב היקף אי לא: **חומה ולא שור איגר.** בבתי ערי חומה כתיב עיר חומה ולא עיר שאין לה חומה בפני עצמה אלא מוקפת בתים סמוכות זו לזו וחומות חילונות של בתים נעשות חומה לעיר והיינו שור איגר שגגותיה חומותיה. גג׳ מתרגמינן איגר: **סביב.** לגבי בתי החצרים כתיב אשר אין להם חומה סביב מכלל דבתי ערי חומה מסובבת (ה) סביב קאמר: **פרט לטבריא שימה חומתה.** שהים שלה היא חומתה מצד האחד: **כי מספקא ליה לענין מקרא מגילה.** דלא מפורש בה חומה אלא לשון פרזים ושאין פרזים כתיב בה ומספקא ליה האי לשון פרזים אי לשון גלוי הוא או לשון עיר הנוחה ליכנס: **כד הוינא טליא.** כשהייתי נער:

ואישתכח

ורחץ בקרונה של צפורי. נמי דוקא בקרונה אלא כלומר בפרהסיא ולא תאמר מאי איריא לרחוץ אפי׳ לאכול נמי מותר כדתניא בר״ה (דף יח:) אין צרה ואין שלום רצו מתענין לא רצו אין מתענין וי״ל דכיון דקבלוהו ככר אבותינו על עצמם מסתמא גם הם קבלוהו: **ובקש** לעקור תשעה באב ולא הודו לו. קשה היכי סלקא דעתך דהאי תנא [דרבין] היה רוצה לעקור ט׳ באב לגמרי והא אמרינן (תענית דף ל:) כל האוכל ושותה בתשעה באב אינו רואה בנחמה של ירושלים ועוד דהא אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו אא״כ גדול הימנו בחכמה ובמנין ויש לומר דלא רצה לעוקרו אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תעניות אי נמי יש לומר דרצה לעקרו מתשיעי ולקבעו בעשירי כדאמר ר׳ יוחנן (שם כט:) אילו הואי התם קבעתיה בעשירי: **שאסורים** בהספד. הש״ס רש״י וכי מי נתן כח לימי מגילת אסתר לדחות אבילות אי איתא דבהספד נאסר משום דכתיב ימי משתה ושמחה והא חזינן דכולי עלמא נהגו בו היתר אלא ודאי לא הוי אלא לענין שאין נופלין על פניהם דלא הוי יום צרה אלא יום שמחה: **והא** רבי בטבריא הוה. נראה שהיה (ו) בימי אנטונינוס כשהיו יחד כדאמר במס׳ ע״ז (דף י.) שרצה לשחרר בני טבריא ממס לפי שהיו תלמידי חכמים דקאמר ליעביד טבריא קלניא: **דברים** המותרים ואחרים נהגו בהן איסור. קשה דהא רבי התיר בית שאן ע״י ר׳ מאיר שאכל שם עלה של ירק כמולין (דף ו:) וי״ל דהתם לא נהגו איסור אלא בטעות והכא מיירי בדבר שנהגו בו איסורא במתכוין: **ממעטין** במשא ומתן. פי׳ של שמחה דומיא דבנין ונטיעה דבסמוך (ז) אבל שאר בניינים שרו ואין לך משא ומתן גדול מזה: **ממעטין.** רוצה לומר שלא יהו עסים כלל וחמירי מתשעה באב שמתארסין בו אבל אין לפרש ממעטין אבל עסים קצת דאם כן היה לו לפרש השיעור מה הוא קורא ממעט:

שטובה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי׳ פ״ב מהל׳ מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרצו סעיף ג:
ב [מיי׳ שם טוש״ע א״ח סי׳ תרלה ס״ב בהג״ה]:
ג מיי׳ פ״ב מהל׳ מגילה הלכה יג סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרצו סעיף ג:
לח ד טוש״ע א״ח סי׳ תרצו סעיף ב:
לט ה ו ז [מיי׳ שם הל״ד] טוש״ע שם סעיף א:
מ ח ט מיי׳ פ״ג מהל׳ תענית הל׳ ח טוש״ע א״ח סי׳ תקעה סעיף ז:
מא י מיי׳ פ״א מהל׳ מגילה הלכה יא סמג עשין ד טוש״ע א״ח סי׳ תרפח סעיף ד:
מב כ מיי׳ פי״ב מהל׳ שמטה ויובל הל׳ יג:

◆

מוסף רש״י

בנין בנין של שמחה. בנין דקתני מתניתין לא בנין הצריך לו אלא בנין הצריך לשמחה, דבדבר שמחה ממעטין (תענית יד:). **בית חתנות.** לעשות חופתו (שם). **אבורנקי של מלכים.** שכן היו נוהגין כשנולד בן למלך היו נוטעין אילן לשמו ויום שממליכין אותו עושין לו כסא ממנו, לישנא אחרינא אילן גדול המיסך על המלך לטייל המלך תחתיו, ודומה לו בעירובין (כה:) ההוא אבורנקא דהוה ליה לריש גלותא כנושקניה. **של מלכים.** לכך מגלים נוטעין אותו לצל, הוא נוטעו כמו כן לצל היא והיא נטיעה של שמחה (תענית שם). **שור איגר.** שגגותיה חומתה (ערכין לב.).

◆

רבינו חננאל

אוקימנא דר׳ (יהודה) פשיטה ליה דטבריא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון היא, ור׳ בר חמיסר הוא, וכי נטע בארביסר נטע כו׳. ואסיקנא אפילו תימא ביומי, הספד ותעניות קבילו עילויהו, וכי אסירי הספד ותעניות, כולי עלמא, כדכתיב במגילת תענית ארבסר וחמיסר פוריא אינון דילא למיספד ואמר רבא לא נצרכא אלא לאסור את של זה בזה [ואת של זה בזה], פירוש לאסור לבן כרך בי״ד בהספד ותענית ולבן כפר בט״ו, אילו ואילו אסורין בהספד ותענית בשני ימים הללו. אבל מלאכה אינו אסור אלא מי שנהגו בני אותו מקום איסור על עצמם, כדתניא דברים המותרין ואחרים נהגו בהן איסור למלאכה. ורב דלטייה להוא גברא ולא צמח כיתניה, מקום שלא נהגו לעשות מלאכה בפורים הוה. איבעית אימא רבי נטיעה של שמחה נטע, דתנן עברו אלו ולא נענו ממעטין במשא ובמתן [בבנין ובנטיעה] כו׳, ותנא בניין של שמחה נטיעה של שמחה. מיכלל שאע״פ שאסור בעשיית מלאכה נטיעה של שמחה מותרת לו, [א] דהא כן התעניות הראשונות שנינו עברו אלו ולא נענו בית דין גוזרין ג׳ תעניות אוכלין ושותין מבעוד יום ואסורין במלאכה כו׳, ללמדך שאע״פ שאסורין במלאכה מן התעניות הראשונות, בניין של שמחה ונטיעה של שמחה מותרין היו, [ב] לפיכך בא עתה לאסור אפילו אלו שהיו בהן מותרין עד עתה, מפני שהן של שמחה. וכן בפורים אע״פ שאסורין במלאכה, בנטיעה של שמחה מותרין הן, לפיכך אמרנו ר׳ נטיעה של שמחה שהוא אבורנקי של מלכים נטע. רבי רחץ בקרונה של צפורי בי״ז בתמוז וביקש לעקור ט׳ באב שחל להיות בשבת ודחוהו לאחר שבת, אמר הואיל ונדחה ידחה. ולא הודו לו חכמים. גופא חזקיה קרא מגילה בטבריא בי״ד ובט״ו משום דמספקא ליה. ומקשינן והא טבריא ודאי מערי מבצר הוא, דכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת, וקימא לן דרקת זו טבריא. אלא משום שימה תומתה כו׳. טלייא, פירוש נערים.

מסורת הש״ס

א) [פירוש מים טבעין וקרים. ערוך ערך קרונה], ב) תענית יח:, ג) [פסחים נ: נדרים טו. פא:], ד) תענית יב., ה) שם יד:, ו) [גי׳ הערוך אבורנקין], ז) [לקמן ו.], ח) ערכין לב., ט) [אסתר ט], י) [שמואל ב יא], כ) [ויקרא כה], ל) [אסתר ט], מ) אלא מחומרא שיש בו יותר משאר תענית ודורות ראשונים לא גזרו אלא רק שיהא יום תענית ולא יותר, נ) אלו הואי התם קבעתיה בעשירי ודאי ר״י לא היה יכול להכריע כל החכמים לדעתו אלא שהרבה חכמים הסכימו לקובעו בעשירי רק הרוב הסכימו לקובעו בתשיעי וכה״ג אינו בכלל אין ב״ד רשאי וכו׳ דיש רשות ביד ב״ד אחר לקבוע הלכה כדברי יחיד כדאיתא בעדיות פ״א משנה ה, ס) נ״א יעוד אי, ע) [ועי׳ תוס׳ פסחים נא. ד״ה אין], פ) [ועי׳ תוס׳ יבמות מג. ד״ה מאימת],

◆

תורה אור השלם

1. טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב בַּעֲמָלָם: קהלת ד ט
2. עַל כֵּן הַיְּהוּדִים הַפְּרָזִים הַיֹּשְׁבִים בְּעָרֵי הַפְּרָזוֹת עֹשִׂים אֵת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ: אסתר ט יט
3. כַּיָּמִים אֲשֶׁר נָחוּ בָהֶם הַיְּהוּדִים מֵאוֹיְבֵיהֶם וְהַחֹדֶשׁ אֲשֶׁר נֶהְפַּךְ לָהֶם מִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וּמִשְׁלוֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיֹנִים: אסתר ט כב
4. וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים צֵר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנָּרֶת: יהושע יט לה
5. וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: ויקרא כה ל
6. וּבָתֵּי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל שְׂדֵה הָאָרֶץ יֵחָשֵׁב גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לּוֹ וּבַיֹּבֵל יֵצֵא: ויקרא כה לא

◆

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ממעטין ר״ל וכו׳ וחמירי מט״ב. עיין פסחים דף נד ע״ב וצ״ע:

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ אפילו תימא ביומיה הוה הספד: (ב) רש״י ד״ה טובים וכו׳ שמעתי ממך הייתי: (ג) ד״ה בר ארביסר הוה לא היתה עיר מן: (ד) ד״ה ותנא עלה בנין בנין של שמחה נטיעה נטיעה וכו׳ והד״א עם ד״ה ונטיעה כו׳ של שמחה הס״ד: (ה) ד״ה סביב וכו׳ מסובבת חומה סביב: (ו) תוס׳ ד״ה והא רבי וכו׳ שהיה בטבריא בימי: (ז) ד״ה ממעטין וכו׳ ונטיעה דבסמוך דבשל שמחה דוקא אסור אבל שאר בניינים:

א) נראה דצ״ל דהכא בתעניות הראשונות וכו׳. ב) דברי רבינו אלו צריכין באור לכאורה דהילך אמר דבתענית לגזור שאסור במלאכה יהיה מותר בנין של שמחה וצ״ע ועי׳ בחידושי הרמב״ן.